40. ԾԵՐ ԽԱՍ

Հինդի Ցամանա թակավորն ուր Ծեր խաս լաճուն չի փսակե: Ծեր խասն ինաղ կանի. կէրթա:

Կէրթա. կնստի ճամխի վերեն, կտիսնա ծիյու դփլփոց կուգյա:

Կտիսնա ծիվորըմ կուգյա էնտեխեն: Ծեր խաս կասի. - Ախպե՛ր. տյու ի՞նչ մարթ ես:

Կասի. - Ես Չինմաչինա թակավրու տղեն եմ. ինաղ արի իմ խոր մոտեն, զի չէր փսակե, էլա թողի էկա:

Կասի. - Ես էլ քյե պես իմ խոր տնից ինաղ իմ արե: Արի՛. էլնենքյ, էրթանքյ:

Կէլնեն քիչմ տեղ կէրթան, կտիսնան, որ էլմ ծիյու դփլփոց կուգյա, կասեն. - Է՜յ, մարթ. տյու վո՞վ ես:

Կասի. - Ես Արևմտյան թակավրու լաճն եմ. իմ խեր զի չէր փսակե. ինաղ արի. կէրթամ ինոր տնից:

Կասեն. - Մ'եր դարդն էլ քյո դարդիցն ի, մենքյ էլ մեյ-մեյ թակավրում տղա ենքյ, արի էլնենք ախպեր. էրթանքյ:

Կէլնեն ախպերագյիր կէրթան:

Ճամբախ էրթացած գյախ մեյ մեկու մարիֆաթ կխառցուցեն:

Ծեր խաս կասի. - Իմ ոժ. իմ մարիֆաթ մեչ իմ խանչլին ի, որ իմ խանչալ քյաշեն տյուս. քյառսուն դրամ նբսւթ շաքյար կա իմ ջէոբ. էն էլ զանեն առեքյ, ես կմեռնեմ:

Դեռր Արևմտյան թակավրու լաճուն կխառցուցին:

Կասի. - Ես աստղափաշխ եմ. վով մեռնի, ինոր աստղ կխավարի, ես կանամ իմնա էրկինքյ իրիշկալով:

Կխառցուցեն Չինմաչինա թակավրու լաճուց:

Կասի. - Իմ մարիֆաթն էլ իմ ծեռաց մեչն ի, որ տյոտ ծեռ տամ՝ կպացվի:

Իրեքյ մեյ տեղ կուգյան, Խաս բանչիմ ռաստ կուգյան:

Կնստեն էդւս բնղչի մեչ: Էդա բաղչեն Կարմիր դևուն կէլնի:

Կարմիր դևու կնիկ կէլնի, խաց պան կճամխի, կասի. - Թող ուտեն էրթան, մկա Կարմիր դև չի գյա:

Ծեր խասն ի կասի. - Ես զաթի ինոր ջանի խամար եմ իկե, որ էն կուգյա ինոր նշանակն ի՞նչ ի:

Կարմիր դևու կնիկ կասի. - Կտորմ կարմիր ամբ, կինի երկնքյի իրես. կուգյա: Ինոր նշանակն էն ի:

Էն ամբի գյախ ուր ախպերներ կպախի. գինքյ կկայնի Խաս բաղչի մեչ. կտիսնա կարմիր ամբ դև կուգյա: Ծեր խաս ուր թուր կչլտի:

Դև կասի. - Էօ՛ֆ. էսա ի՞նչ մժիկ էր իմ բաղչի մեչ. դեռր ք՞յոն ի. թե՞ իմ:

Կասի. - Համա՛ն. դեռր քյոն ի, զարկ:

Դև ճաղչի քյարմ կզանի. թեոզ-դյումաև կպռնի բաղչի վերեն:

Ծեր խաս կէլնի մժիկմ կկպնի քյարիմ տակ:

Դև կասի. - Հե՛յ. խողածի՛ն, խող իր, խող տանցար:

Կասի. - Խող չեմ տարցե. ես ըստեղն եմ:

Ծեր խաս խողերաց մեչեն կէլնի տյուս. կասի. - Դեռր իմ չի՞:

Կասի. - Խա՛, դեռր քյոն ի:

Ծեր խաս ուր թուր կքյաշի. մեյ խատ կթալի դևուն. դևու կտորմ կէրթա էն յան. մեկն՝ էն յան:

Դև կասի. - Խողածին. մեկ էլ զար:

Կասի. - Իմ մեր զի մեկ դիր ի պիրե. մեկ դիր կզանեմ:

Ծեր խաս ի, որ դև կսպանի, կառնե ուր ախպերներ. կէլնի քյեոչկ սարի մեչ:

Կտիսնա Կարմիր դևու կնիկ ըսկում խորոտ ի. որ կարմիր չամիչմ կիրե. բաղչից կէրևա:

Չինմաչինա թակավորի լաճ էն աղչիյն կառնի կնստի էդատեղ:

Էն մեկէլներ կաց պսւրեով կանեն. կասեն. - Ախպե՛ր, տյու աստղաբաշխ ես. երփ մեր աստղ կխավարի՝ գյաս մե օգնության:

Կթողնեն կէրթան, շատ. քիչ ասպած կիտի: Կխասնեն Սիվտայ դևու խողի մեչ, կմտնեն ինոր Խաս բաղի մեչ:

Սիվտակ դևու կնիկն ի. կէլնի կպիրի, կասի. - Էսա խաց պան կերեք. կնացեք. չէլնի դև գյա, ծե վնասի:

Ծեր խասն ի կասի. - Ես ինոր ջանի խամարն եմ իկե: Տյու ասա. խեմ ինոր նշանակն ի՞նչ ի:

Կասի. - Կտորմ սիվտակ ամբ կինի էրկնքյի իրես կուգյա:

Ծեր խաս կէլնի ուր ախպեր կպախի: Ուր թուր կքյաշի. անուն աստծուն կասի, կկայնի մեչ բաղչեն:

Սիվտակ դևն ի կուգյա. կոչկոչալեն ատմներ կզանի իրար, կասի. - Էսա վո՞վ ի մտե մեչ իմ բաղչին. խավքյն ուր թիվով, օցն ուր պորտով չէր կանե իմ ախուն գյա էսա տեղ, տյու ո՞ր տեղեն էկար:

Ծեր խասն ի կասի. - Կռիվ կուզես. արե՛, կռիվ անենք:

Դևն ի կասի. - Դեռր ի՞մն ի, թե՞ քյոն ի:

Կասի. - Հիմաև դեռր քյոն ի, զար:

Դևն ուր ծեռաց խարիր կդրանոց գյուտզ կզանի:

Ծեր խաս կէլնի ճանչմ, կմտնի կոեթիմ տակ:

Դև կասի. - Հե՛յ, խողածի՛ն, խող իր, խող տարցիր:

Ծեր խաս թեոզերաց մեչեն կէլնի տյուս, կասի. - Խող չեմ տանցե. ըստեղն եմ, դեռրն էկա՞վ զի:

Կասի. - Խա՛, էկավ, դե՛ զար:

Ուր թուր կքյաշի. թալելուն պես, դևու ջանդակ կթռնի մեյ յան, գյլեոխ՝ մեյ յան:

Դև կասի. - Խողածի՛ն. մե՛կ էլ զար, մե՛կ էլ:

Կասի. - Իմ մեր զի մեյ դիր ի պիրե. մեկ կզանեմ:

Դև կխատնի:

Ծեր խաս կառնի Արևմտյան թակավորի լաճն. կէլնի վեր էօդեն. կտիսնա. որ Սիվտակ դևու կնիկ ըսկում խորոտ ի՝ չամիչմ կիրե, բոկից կէրևա:

Էն էլ կուտա Արևմտյան թակավորի լաճուն. կասի. - Ախպե՛ր. ես կէրթամ. որ զի փործմնքյմ պատաճի, տյու զի խասնես:

Կէլնի մենակ կինի ճամբմխ. կէրթմ: Ծատ կէրթմ, քիչ կէրթմ. չատ, քիչ ապած կիտի. կէրթմ կխասնի Սև դևու տուն, կմտնի ինոր Խաս բաղի մեչ:

Սև դևու քյեոշկ սարեն սաղա ալմաստ ջավաճեր կէլնի: Ավուզմ էլ կա բաղչի մեչ մմրմար քար ի:

Կնստի վեր էտա ավուզին, կտիսնա Սև դևու կնիկ խաց կճմմխի. կասի. - Թող ուտի, էլնի էրթմ. քյանի Սև դև չիկե. թե չէ՝ ինոր ճեռչ պրտյուճ ականջ կթռնի:

Խաց կառնի. կասի. - Ես ինոր ջանի խամարն եմ իկե. մենակ տյու ինոր նշանակն ասա զի:

Կասի. - Սև ամբմ կինի երկնուց իրես. կուգյմ:

Ծեր խասն ի կէլնի թուփ կչլդի, կկայնի: Մեկ էլ կտիսնա էրկնուց իրես սև ամբմ պռնեց, դևն էկավ: Ծառմ գյեռ քյմշե, դրե վեր ուր թիվին. պիրի կտնգյի մեչ ուր բաղչին. կտառնա տեխ Ծեր խաս, կասի. - Էսա ի՞նչ անուշ կերմ իկեր էր զի, էսոր էնոր. զի ավ չկեր: Ավն իկե մեչ իմ բաղչին:

Մեկ մմբրմվ կուտի. ինոր կողին կփչի տյուս: Ծեր խաս իդոր փյուքյից կթռնի կէրթմ ուր տեղեն բմղչի էն մեկէլ յան:

Դև կասի. - Վա՜յ, տնաշե՛ն, ճելե խե քյե չեմ կովե. որ կովեմ՝ տյու ի՞նչխ պիտի էլնես:

Ծեր խասն ի թեոզերաց մեչեն տյուս կուգյմ, կասի. - Կռիվ կուզես՝ ես ըստեղն եմ:

Կասի. - Դեռ ի՞մն ի, թե՞ քյոն: -

Կասի. - Համա՛ն դեռ քյոն ի, զմրկ:

Դև նետվանեղմ կզմնի:

Ծեր խաս կէլնի լճիմ, կկպնե տեղմ:

Դևն կասի. - Խողածի՛ն. խող իր. խող տմնցի:

Ծեր խաս թեոզերաց մեչեն կէլնի տյուս:

Կասի. - Ես ըստեղն եմ, խոդ չեմ տառցե, մկա դեռ էկավ զի:

Կասի. - Խա՛, դեռն էկավ քյե:

Ծեր խաս թուրմ կթմլի, դև կանի էրկու կտոր:

Դև կասի. - Խողածին, թուրմ էլ թմլ:

Կասի. - Ես մեկ իմ ծնե, իմ դրբն էլ մեկ ի:

Ծեր խաս կէլնի վեր, կտիսնա Սև դևու կնիկ ըսկուն խորոտ ի, որ չամիչմ կիրե. ինոր բողզից կշողա:

Էն էլ էդա տեղ. էդա կնգյմն կառնի կնստի:

Մեկ օր Ծեր խասի կնիկ ինոր ապրշմե շապիկ կտանի կլվա:

Քյամին կզմնի. կառնի կտանի. կխանի Արևմտյան թակավրու երկիր: Բմզըրգյմն կկնդնի. տանի կուտա թակավրուն ավեր:

Թակավոր դմլմլ կուտա կանչել՝ վով էսա շապկի տեր կանա կնդնե. պիրե զի, ինոր ինչ կուզի՝ կոտամ:

Մեկ ջադի պառավմ կէրթմ թակավրու մոտ, կասի. - Թակավոր ապրած, ես կանամ պիրե:

- Է՛. - կասի, - որ կանաս սիրե. ի՞նչ ուզես կուտամ քյե:

Պառավն կէլնե թակավրուց փարա կւտնի. կէրթա:

Ծծյումմ կգնի. կթւնլի վեր ծովուն. կխեծնի վերեն. կէրթա:

Կէրթա կխասնի Օեր խասի տռան վերեն: Ուր ծծյում կպախի:

Կնստի էդա տեղ: Օեր խասի կնիկ կէրևա:

Պառավն կասի. - Մորքյու՛ր, կիշերմ տեղ տուր գյամ էդա տեղ սթրվեմ. առատուն էրթամ:

Օեր խասի կնիկն ի. կասի. - Չէ՛, մկա որ տյու մեռնես էդա տեղ. ես վեր քյի տուտ չեմ պանա:

Պառավն ի կծկվե վեր տուսն: Օեր խաս ավ անելուց էկավ:

Կասի. - Աղա՛. կիտե՞ս. քյո անփույթ կնիկ. ինչ կանդար աղաչանքյ ինգյա. տեղմ չի տուր ես ծվարեմ:

- Կնի՛կ, տուտ պնւց. պառավ առ ներս:

Կասի. - Չէ՛, ես կիրիր եմ իմ զկլթ պառվու մոտեն: Մա՛ռնի ներս, իդոնքյ մարթ կխապեն:

Օեր խասն ի վեր կնգյնն կքոխի, տուտ կուտա պւսնւլ, պառվուն կառնի ներս:

Պառավ շնպնթմ էրկու էնտեղ առատմե շոտ կէլնի վեր. չւսյ. կնճվեն կեփի. կխմեն: Հմեն օր ինոնց կտրիճ-կտրիճ. խորոտ գյործ կանի:

Օեր խաս ուր կնգյնն կասի. - Տիսնա՞ս. ի՞նչ կտրիճ պառավմ ի, թո՛ մնա մե պան անի. էնոր չիր առներ ներս:

Պառավն ի օրմ կնստի մտածի: Կասի. - Էսա թակավոր զի էորոխկեց կնիկ պիրելու, ես մունջ իկեր եմ. իսոնց խորո պնն գյեոոծ կանեմ:

Կէլնի մեկ օր Օեր խասի կնգյնն կասի. - Ասա՛ խեմ, քյո իրկան վոժ ո՞ր տեղն ի. որ ըսկնեմ քյո իրիկ կտրիճ ի: ˜

Իրիկուն ետ Օեր խաս կուգյն տուն, կասի. - Աղորթ Օեր խաս, քյո վոժ ո՞րտեղն ի:

Պառավն էլ գյեռ վեր տռան ականջ կանի:

Օեր խաս կասի. - Քյո ի՞նչ գյործն ի, իմ վոժ որտեղն ի:

Կասի. - Տնավէ՛ր, որ խառցուցի ի՞նչ էլավ:

Օեր խասն ի կասի. - Իմ վոժ մեչ ցախավլին ի:

Կէլնի պառվուն կասի. - Օեր խաս կ:ասի՝ իմ վոժ մեչ ցախավլին ի:

Կասի. - Տնավէ՛ր. վոժն էլ մեչ ցւսխավլին էլնի՞. քյե կխաապի:

Էն մեկէլ օրն ի կխառցուցի:

Օեր խասն ճիշտն կասի. - Իմ վոժ մեչ իմ խնճնջլին ի:

Կասի. - Իմ թուր, որ քյնշեն տյուս, շնքյնր թնլեն առիքյ, իմ պերնի գյեռլ էլնի, էն շաւքյնր խալցուցի. էն շնքյնւր որ խալավ պոծավ՝ ես կմեռնեմ:

Կնիկն ի պառվուն կպատմի Օեր խասի խնքբրներ:

Պառավն ուրախութնե կծոի:

Էն մեկէլ օր կասի. - Կնի՛կ, տնա՛շեն, պե էսօր Օեր խասին լողկցուցենքյ, էսա ամիսմի ես իկեր եմ, էն նլն չլողկցի:

Կնիկ կպիրի ճյուր կտաճցուցի, որ Օեր խասին լողկցուցի:

Օեր խասն ի կչլտվի կմտնի մեչ թնշտին, ուր խնճնջալ կդնի խետ ուր կշտին:

Կնիկն ի կուգյն, որ գյլեոխ լվւս, պառավն չթոնի. կասի՝ ես կլվնմ:

Գյլեոխ սապոնելու գյնխ. որ փրփուռ ինոր աչք վիրես կպոնի, յավաշ-յավաշ ինոր խանջւալ ամնից կքյնշի տյուս:

Խե խանչալ կէլնի սյուս, Ծեր խաս կփոքյվի գյետին. պերնեն մենակ գյեոլ կէլնի:
Պառավն ինոր ջնոբից էն քյառսուն դրամ նբնթ շաքյաւր կխանի տյուս, կթալի առիքյ, թուրն էլ կթա̈լի մեջ Կամշի գյեոլին. կուգյա̈ տեխ, կնիկ ծամեր կեոլրի վեր ուր ծեոաց: Կասի. - Տյու էսա մեկ ասիս զի վառիցիր, դե՛ շուտ մտի մեջ ծծմին:
Աղջիյ կասի. - Ես քյեզնից կխնդրեմ տյու թող ես էրկու սրա գյիր գրեմ:
Պառավն կթոնի: Աղջիկ թուխթմ կգյրի. կպուցի տոան ճակատ, մեջ գյրեր էր. «Ծեր խասի թուր գյեո գյեոլի մեջն ի, պառավն էլ զի տարավ Արևմտյան թակավրու երկիր»:
Կնիյ կմտուցի մեջ ծծմին, կթալի վեր ծովուն. կէրթա. կէլնի ուր թակավրու երկիր:
Կտանի կուտա թակավրուն:
Աղջիկն ի զեռիր կպռնի ծեռ. կասի. - Վով որ գյա̈, զեռիր կխմեմ, կմեռնեմ. պիտի մարթ չի գյա̈ մո զի:
Տա̈ոնսանքյ վեր Ծեր խասի ախպերներաց:
Ծեր խասի աստղաբաշխ ախպեր կիրիշկա, կտիսնա, որ ուր Ծեր խաս ախպեր աստղ խավարեր ի:
Կէլնի կուգյա̈ Արևմուտքի թակավրու լաճու մոտ, կասի. - Ախպե՛ր, էլի էրթանքյ, Ծեր խասի աստղ խավարեր ի:
Կէլնեն էրկոա մեյդրա̈, կէրթա̈ն մո Ծեր խաս:
Արևմտյան թակավրու լաճ ծեռ կուտա տոռ, տուռ ինքն ուր կպա̈ցվի. կէրթա̈ն ներս, կտիսնան ի՞նչ, Ծեր խաս գյեո չլուտ ինգյե մեջ թա̈շտին:
Ինոր շա̈քյա̈րն էլ մնացե իրեքյ դրամ, որ խլսնի. Ծեր խաս մեռնի:
Ախպերներն կշփոթվեն, կիրիշկեն տոան վերեն. կտիսնան թուխթմ կա գյրուկ, թե՝ պառավ զի տարավ, Ծեր խասի թուրն էլ տան մոտ ի, գյեոլն ի:
Կէրթա̈ն կփնդռեն, կառնեն կուգյա̈ն. կզա̈նեն մեջ ուր ամնին, Ծեր խաս կժրի, կասի. - Էս ի՞նչ անուշ քյուն էր, ես քյներ ի, տյուք զի խանիքյ վեր ի՞նչ:
Կասեն. - Վալլա՛, մենքյ չելնենքյ. մկա տյու մոեր էր էլ:
- Ապա. - կասի, - ու՞ր ի իմ կնիկ:
Կասեն. - Քյո կնիկ պառավ տարեր ի:
Կէլնի ուր ծին կխեծնի: Ախպերներաց կասի. - Տյուք կացեք իմ տուն, ես էրթա̈մ իմ կնիկ պիրեմ:
Ինոնքյ կմնան ինոր տուն: Ծեր խաս կինի ճա̈մբախ:
Շատ կէրթա̈. քիչ կէրթա̈, կխասնի էն քյաղքյի: Իրիկուն ի, կէրթա̈ պառվում տուն, կասի. - Պառա՛վ, էսա կիշեր էլնեմ քյե խուր:
Պառավն ինոր կառնի ներս:
Իրիկուն կասի. - Պառա՛վ, էսա ի՞նչ նաղարի ծեն ի:
Կասի. - Սև դևու կնիկ՝ Ծեր խասի կնիկ, պառավմ կնաց իպե մեր թակավրու խամար, ինոր խարսնիսն ի:
Կասի. - Որ ես էրթա̈մ էնտեղ խարսնիս, զի չե՞ն առնե ներս:
Կասի. - Որդի՛, ընչի չեն առնե, թակավրու տուն ի, էլնող-մտնող բալըսզ:
Կէլնի կէրթա̈ շուկից ալնախմ խնձյոր կպիրի, կուտա պառվուն, կասի. - Էսա խնձորներն առ տար մոտ էն աղջիկ: Էսա մեյ խնձորի մեջն էլ իմ մատնիյն եմ դրե, ինոր նշանց տուր բա̈լքյի փախցուցես, պիրես: Թե որ քյե ներս չառնե, էսա մեյ խնձոր թա̈լ ներս, ասա՝ Ծեր խասի քյա̈սա̈րն ի՞նչ տյու կսիրես, առ էսա խնձորն կե:

Կէլնեն էրկուս մեյդրա ւ կէրթան խարսնիս:

Պառավն ի կէրթա աղչկա մոտ. նեռբութչիքյ չեն թողնի մտնի ներս:

Պառավն կասի. - Ես թակավրու կողմիցն եմ իկե, որ էրթւում ինոր ճամոզեմ, շոտ առնի թակավրուն:

Կթողնեն. կէրթա ներս:

Աղչիյն, որ պառվուն կտիսնա, կասի. - Մի գյա. զէճիր կխմեմ:

Պառավն շոտմ խնձորմ կէորեոխկի սւռաճ. կասի. - Առ էսա խնձոր. Ծեր խասի քյասմր. որ կսիրես, առ՝ կե:

Աղչիյն որ խնձորն կառնի ինոր մեչ Ծեր խասի մատնիյն կտիսնա. պառվուն կկանչի, կասի. - Պառա՛վ, իսոր տեր դեռ՞ր ի:

Կասի. - Մեր տուն ի:

Կասի. - Իսոր տեր ի՞նչ ասաց քյե:

Ինոր տերն ասաց, թե. - Թո զեճիրի անուն չիտա, ծեն չխանի, ասի՝ կառնեմ, որ էն ինձն թակավոր կմնան մենակ, ես կանամ գյս, էն ազատե:

Աղչիյն ի առնելու խոսք կուտա:

Խարսնիս կանեն, կպռծնեն: Խարսին կտանեն թակավրու էօդեն:

Ծեր խաս փենջմրից ուշիկմ կմտնի ներս: Թակավրու վիզ կկտրի. կտանի ջանդակ կթալի փողոց. գյլեոխն էլ վեր փողցի տռան:

Ուր կնիկ կառնի, կիշրով կփախի, կուգյմ:

Կէրթմ ուր ախպերներաց մոտ, ուր ախպերներ կուրախնան: Նոր խարսնիս կանեն: Ինոնքյ կխասնեն ուրենց մուրազին. տյուք էլ՝ ձեր: